

363e concert

Dinsdag 9 december 2014
20.00 uur

DANEL QUARTET

Marc Danel, viool
Gilles Millet, viool
Vlad Bogdanas, altviool
Yovan Markovitch, cello

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

PROGRAMMA

Aleksander Borodin (1833-1887)

Strijkkwartet nr. 2 in D gr. t. (1881)

Allegro moderato

Scherzo: Allegro - Meno mosso -
Tempo 1

Notturmo: Andante

Finale: Andante- Vivace

Mieczyslaw Weinberg (1919-1996)

Strijkkwartet nr. 8 (1959)

Adagio - Poco Andante - Adagio

Allegretto - Allegro - Adagio

pauze

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840--1893)

Strijkkwartet nr. 2 in F gr. t. op. 22
(1874)

Adagio- Moderato assai

Scherzo, Allegro giusto

Andante ma non tanto-

Pochissimo più mosso-Tempo I

Finale, Allegro con moto

Het **Danel Quartet** is in Deventer een goede bekende; het trad in 2006 en in 2009 zeer succesvol op in onze Kamermuziekserie, beide keren in samenwerking met andere strijkers, met kwintetten van Mendelssohn en Mozart en sextetten van Richard Strauss en Brahms. Het kwartet werd in 1991 opgericht op instigatie van het Borodin Kwartet. Het maakte een grote internationale carrière. In 2005 werd het benoemd tot 'Quartet in residence' bij de Universiteit van Manchester. De broers Marc en Guy Danel waren jarenlang de pijlers van het kwartet, maar in 2013 heeft Guy besloten zich geheel te gaan wijden aan het coachen van jonge kamermuziekgezelschappen. Hij is opgevolgd door Yovan Markovitch, bij ons bekend als de cellist van het

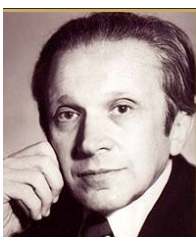
befaamde Quatuor Ysaye dat, na een succesvol bestaan van dertig jaar, heeft besloten afscheid te nemen van het podium. Het Danel Kwartet staat internationaal bekend om zijn frisse, originele maar desondanks zeer partituurgetrouwe interpretaties van het strijkkwartetrepertoire, waarvan hun vele cd-opnamen getuigen. De laatste jaren heeft het kwartet zich diepgaand beziggehouden met Russisch repertoire en na kwartetten van Sjostakovitsj heeft het nu alle strijkkwartetten van Weinberg op cd gezet.

RUSSISCH PROGRAMMA

Aan het begin van de 19e eeuw was Rusland een weliswaar machtig maar duister, nauwelijks aan de middeleeuwen ontgroeid land. Slechts een kleine aristocratische bovenlaag was bekend met de Westerse cultuur, filosofie en wetenschap. In St. Petersburg en Moskou werden wel opera's, voornamelijk Italiaanse, opgevoerd. Officiële muziekopleidingen bestonden niet en Russische componisten waren er nauwelijks. Wel bestond er een rijke traditie van volksmuziek en liturgische muziek. Westerse componisten, o.a. Clementi en Cimarosa, verbleven kortere of langere tijd in St. Petersburg; John Field werkte er 18 jaar en vervolgens nog 8 jaar in Moskou. Mikhail Glinka (1804-1857) wordt beschouwd als de stamvader van de Russische muziek. Hij volgde lessen bij John Field en trok later naar Milaan en Berlijn voor zijn verdere ontwikkeling. Zijn opera's, *Een leven voor de Tsaar* en *Ruslan en Ludmilla*, betekenden een doorbraak en Liszt, op tournee door Rusland, was ervan onder de indruk en introduceerde deze muziek in het Westen. Mili Balakirev (1837-1910) kwam al vroeg in aanraking met de Westerse muziek, kreeg pianolessen van een Duitse leraar en trad vanaf zijn vijftiende op als pianist. Als componist was hij autodidact. Hij werd een sleutelfiguur in de ontwikkeling van de muziek in St. Petersburg en de tegenpool van de in Berlijn geschoolde pianist en componist Anton Rubinstein die een krachtig beleid voerde om een officiële muziekopleiding van de grond te krijgen, wat hem in 1862 met de opening van het Conservatorium in St. Petersburg uiteindelijk lukte. In 1866 werd het Conservatorium van Moskou geopend, waar Anton's broer Nikolaj directeur werd. Balakirev zag in een officiële muziekopleiding een gevaar voor de artistieke 'vrijheid' waaraan juist behoefte was, wilde men in muziek laten horen wat hij beschouwde als typisch Russisch, tegengesteld aan de op vormvast-

heid gebaseerde Duitse wijze van componeren. Balakirev verzamelde een groep van vier begaafde amateurs om zich heen: Cui, Moesorgski en Rimski-Korsakov waren opgeleid als militair en Borodin was zowel medicus als chemicus. De activiteiten van deze 'vijf' werden toegejuicht en een recensent prees hen als een klein maar 'machtig hoopje' vol gevoel, spontaniteit, poëzie en talent, dat zich inzette voor de 'nationalistische' muziek van Rusland.

Aleksander Borodin was de onwettige zoon van een Russische prins en werd, zoals toen in Rusland gebruikelijk was, ingeschreven als wettig kind van een van zijn vaders lijfeigenen, Porfiry Borodin. Hij werd opgevoed door zijn moeder die later trouwde met een militair arts. Aleksander was hoogbegaafd, leerde vlot Duits, Frans, Engels en Italiaans en vanaf zijn achtste toonde hij interesse in muziek en in de instrumenten van de militaire kapel. Aleksander kreeg wat fluitlessen en met een muzikale kostganger speelde hij symfonieën van Beethoven op de piano. De jongens leerden zichzelf viool en cello spelen en componeerden erop los. Aleksander studeerde geneeskunde, raakte bovenal geboeid door de chemie, studeerde *cum eximia laude* af, promoveerde en maakte meerdere studiereizen naar Duitsland en Italië. In 1862 werd hij in St. Petersburg hoogleraar in de medische scheikunde. De muziek was voor hem een echte liefhebberij, zijn wetenschappelijk werk hield hem meer bezig en zo bleef hij op afstand van al het gedoe en de richtingenstrijd waar Balakirev en anderen zich druk om maakten. Aan zijn opera 'Vorst (Prins) Igor', waarvoor hijzelf het libretto schreef, heeft hij 20 jaar gewerkt; deze werd na zijn dood voltooid door Rimski-Korsakov en Glazoenov. Zijn 2e symfonie wordt beschouwd als een meesterwerk, zijn 2e strijkkwartet als een 'juweeltje'. Borodin componeerde het werk 'aus einem Guss' in de zomer van 1881. Het thema van het derde deel, Notturmo, is met recht beroemd geworden.

Mieczyslaw Weinberg was tot voor enkele jaren volkomen onbekend, maar geleidelijk komt de muziekwereld tot de ontdekking dat achter deze naam een groot componist schuilt. Zijn familie was afkomstig uit Bessarabië, een landstreek ongeveer

overeenkomend met het tegenwoordige Moldavië. Wegens de in 1903 tegen de joden gehouden pogroms waarbij familieleden omkwamen verhuisden zijn ouders naar Warschau, waar zijn vader als musicus werkte bij het Joods Theater. Mieczyslaw studeerde piano en begon al op jonge leeftijd te componeren. Tijdens de Duitse invasie in 1939 vluchtte hij naar Rusland. Zijn ouders bleven in Polen en kwamen om. Waarschijnlijk om zijn joodse afkomst te verbloemen werd hij in Rusland ook bekend onder de naam Wainberg of Vaynberg. In 1943 kreeg hij op voorspraak van Sjostakovitsj een positie in Moskou waar hij tot zijn dood is blijven wonen. Na de oorlog laaide in Rusland het antisemitisme weer op en in 1948 werd Weinbergs schoonvader, Solomon Mikhoels, directeur van het Joods Theater, door de geheime politie gevangen gezet en vermoord. In 1953 werd Weinberg, die net als Sjostakovitsj altijd een koffertje had klaarstaan voor het geval hij zomaar op een nacht bezoek zou krijgen van de geheime dienst, zelf gearresteerd omdat hij ervan werd verdacht een joodse republiek op de Krim te willen stichten. Sjostakovitsj probeerde hem met een brief aan Beria (hoofd van de geheime politie) vrij te krijgen, maar waarschijnlijk ontsnapte Weinberg aan de dood door het plotselinge overlijden van Stalin, toen er machtsstrijd en chaos ontstond waarbij Beria het onderspit delfde en kort daarna werd vermoord. Weinberg en Sjostakovitsj zijn altijd goed bevriend geweest en lieten elkaar vaak hun composities zien ter beoordeling. Weinberg liet een omvangrijk oeuvre na, waaronder 20 symfonieën en 17 strijkkwartetten.

Tsjaikovski werd geboren in een provincieplaats 1200 km ten Oosten van Moskou waar zijn vader als ingenieur werkte in een metaalbedrijf. Zijn constitutioneel nerveuze moeder was van Franse afkomst. Pjotr was een vroegrijp, hoogst overgevoelig kind dat op zijn zesde al Frans en Duits kon lezen. De Franse gouvernante, op wie hij zeer gesteld was, omschreef hem 'als van porselein'; vaak kon hij niet slapen als hij geraakt was door muziek. Hij ontving een juridische scholing die hij in 1859 afrondde, gevolgd door een aanstelling op een ministerie. In 1862 besloot Pjotr te kiezen voor de muziek en werd hij toegelaten tot het pas geopende Conservatorium van St. Petersburg waar hij een protégé werd van de directeur Anton Rubinstein. Hoewel hij in de hoogoplopende meningsverschillen tussen Rubinstein en de groep rond Balakirev een duidelijk standpunt

innam ten faveure van Rubinstein, was hij musicus genoeg om de kwaliteiten van met name Moesorgski, Borodin en Rimski-Korsakov te onderkennen en Balakirev, op zijn beurt, dirigeerde meerdere malen werk van Tsjaikovski. Vanaf 1863 componeerde Tsjaikovski een aantal korte werken voor strijkkwartet. Hij werd in 1866 benoemd tot leraar harmonie aan het pas opgerichte Conservatorium in Moskou en al spoedig ontwikkelde hij zich tot een tot ver over de landsgrenzen beroemd componist. Hij componeerde drie volledige strijkkwartetten, het laatste in 1876. Daarna heeft hij zich niet meer met het genre beziggehouden. Zijn 2e strijkkwartet schreef hij in twee weken en het werd op 18 januari 1874 voltooid. Zelf zei hij hier over: 'Als ik iets heb gecomponeerd dat het diepste van mijn innerlijk weergeeft, dan is het wel het eerste deel van mijn 2e strijkkwartet'. Symfonische allure, geconcentreerd stemmenweefsel, veel chromatiek, heteroog maar toch evenwichtig, speltechnisch virtuoos en dus veeleisend en hoogst origineel zijn te noemen als karakteristieken voor dit bijzondere kwartet. Het Scherzo in Des ontleent zijn prikkelend effect aan het onveranderlijke ritme van steeds twee maten in 6/8 gevolgd door één maat in 9/8, dat contrasteert met een elegant walsje. In het Andante neemt de spanning van de onderhuidse tragiek steeds verder toe, waarna een sneller gedeelte voor opluchting zorgt, maar uitmondt in 'chaos', waarna de droefheid terugkeert. De Finale is een stralend, melodisch rijk rondo. Aan het slot: een fuga op thema A, een gedragen hymne op thema B, waarna più mosso het doek valt op thema A.

Volgende concert:

Dinsdag 20 januari 2015 20 u.

BORIS GILBURG, piano

winnaar eerste prijs Koningin Elisabeth Concours 2013

Beethovenprogramma

Sonates op. 13, (Pathétique)

op. 53, (Waldstein)

Op.111, (laatste pianosonate)

19 u. inleiding, Guus van Es,

Programma's met toelichtingen / recensies:

www.kamermuziek-deventer.nl

ook: www.klassiekemuziekdeventer.nl